

Polisi cenedlaethol ar drosglwyddo'r Gymraeg a'i defnydd mewn teuluoedd

Ffurflen

Ymateb i'r

Ymgynghoriad

Sefydliad (Ile bo'n berthnasol): Comisiynydd y Gymraeg

E-bost / rhif ffôn: post@comisiynyddygyymraeg.cymru

Cwestiynau'r ymgynghoriad:

Mae ymatebion i ymgynghoriadau yn debygol o gael eu gwneud yn gyhoeddus, ar y rhyngwrdd neu mewn adroddiad. Os byddai'n well gennych i'ch ymateb aros yn ddienw, ticiwch yma:

- Mae'r polisi drafft hwn yn nodi'r camau gweithredu rydyn ni'n eu cynnig i gefnogi a chynyddu trosglwyddo'r Gymraeg a'i defnydd mewn teuluoedd.
 - A fydd y camau gweithredu rydyn ni'n eu cynnig yn caniatáu i ni wneud hyn?

Er bod amryw o gamau gweithredu penodol, mae'r rhan helaethaf o'r camau gweithredu yn eithaf amwys ac nid ydynt yn cynnwys llawer o fanylder am yr hyn y bydd y Llywodraeth yn ei wneud yn union. Er enghraifft, mae cam gweithredu 2 yn nodi bydd y Llywodraeth yn 'creu prosiectau newydd gan adeiladu ar ein gwaith cyfredol i gefnogi trosglwyddo'r Gymraeg mewn teuluoedd. Byddan nhw'n defnyddio'r datblygiadau gwyddonol diweddaraf i newid ymddygiad.' Er bod hyn yn ymddangos yn gadarnhaol, mae'n anodd darparu sylwadau ar gamau gweithredu o'r fath, oherwydd nid oes unrhyw fanylder ynglŷn â beth yn union fydd y prosiectau hyn a sut y bwriedir newid ymddygiad. Mae'r un peth yn wir i raddau ar gyfer camau gweithredu 3, 4, 6, a 7. Nid ydym yn anghytuno â'r bwriad polisi o gwbl, ond byddai'n ddefnyddiol cael rhagor o wybodaeth ynglŷn â'r camau gweithredu hyn er mwyn darparu adborth a mewnbwn mwy ystyrlon.

Mae'r polisi drafft yn glir iawn mai ffocws y ddogfen yw trosglwyddo iaith yn y cartref, ac er bod materion eraill fel addysg a defnydd cymdeithasol o'r Gymraeg yn hynod berthnasol, mai nid dyma yw ffocws y polisi penodol hwn. Er hyn, mae'n bosib iawn bod rhai o'r meysydd polisi eraill hyn yn fwy arwyddocaol yng nghyd-destun cyflawni amcanion y polisi hwn.

Fel y mae ymchwil ar drosglwyddo iaith yn y cartref yn ei bwysleisio, nid yw newid arferion iaith unigolion a theuluoedd yn rhywbeth sy'n hawdd dylanwadu arno drwy bolisiâu a strategaethau cenedlaethol. Gan amlaf mae pa iaith sy'n cael ei defnyddio yn y cartref yn benderfyniad (neu yn arferiad) anymwybodol, ac yn un sydd yn ganlyniad i brofiad a sefyllfa bersonol a chymdeithasol yr unigolyn. Mae'r ffactorau

sy'n dylanwadu ar hyn yn niferus, ac yn cynnwys ffactorau megis iaith magwraeth yr oedolyn, profiadau'r oedolyn gyda'r iaith, yr iaith a siaredir â chyfeillion, ynghyd â'r rhwydweithiau cymunedol sydd o'u cwmpas. Golyga hyn nad yw'n debygol bod modd dylanwadu ar ddewisiadau ac arferion iaith yn y cartref drwy ymyrraeth unigol, ac mae'n gofyn am ystod o ymyraethau fyddai'n effeithio ar brofiad holistaidd unigolyn dros gyfnod hwy o amser. O'r safbwynt hwn gellir dadlau bod cynyddu cyfraddau trosglwyddo'r Gymraeg yn y cartref yn ganlyniad neu yn adlewyrchiad o lwyddiant polisïau ehangach y Llywodraeth mewn meysydd fel gofal plant ac addysg, y Gymraeg yn y gweithle, cyrsiau Cymraeg i oedolion, a defnydd cymdeithasol o'r Gymraeg, heb sôn am lwyddiant polisïau ehangach megis rhai economaidd sydd y tu hwnt i gylch gwaith yr ymgynghoriad hwn. Hynny yw, mae'n bosib bod polisïau yn y meysydd hyn yn fwy arwyddocaol o ran cynyddu cyfraddau trosglwyddo'r iaith yn y cartref na'r polisïau sy'n canolbwyntio'n benodol ar drosglwyddo iaith yn y cartref (sef ffocws y polisi dan sylw). Ochr arall hyn wrth gwrs, yw y gall penderfyniadau polisi ehangach danseilio'n llwyr amcanion y polisi drafft hwn (er enghraifft petai torri ar gyllid neu ddiddymu strategaethau mewn meysydd fel gofal plant, addysg bellach ac uwch, Cymraeg yn y gwaith ac yn y blaen), ac felly mae'n hollbwysig fod y polisi hwn yn ystyried ac yn trafod y materion ehangach hyn yn fanwl.

Wrth gwrs, nid yw hyn yn golygu nad oes angen polisi cenedlaethol sy'n canolbwyntio ar drosglwyddo iaith yn y cartref, ac mae'n amlwg y gall y meysydd polisi uchod gefnogi ei gilydd. Er hyn, byddem yn dymuno trafodaeth a chydabyddiaeth fwy amlwg o berthnasedd y meysydd polisi ehangach o ran cyflawni amcanion y polisi penodol hwn. Efallai y byddai'n ddefnyddiol cynnwys rhyw fath o restr o gamau gweithredu neu ddangosyddion ehangach sy'n arwyddocaol o ran cyflawni amcanion y polisi trosglwyddo iaith hwn.

b. A oes camau gweithredu ar goll o'r polisi drafft?

Diffyg camau gweithredu ynglŷn â rôl bydwragedd ac ymwelwyr iechyd yn annog teuluoedd i siarad Cymraeg a'u plant

Mae'r ddogfen ymgynghori yn nodi fod y Llywodraeth eisoes yn gweithio gyda bydwragedd ac ymwelwyr iechyd GIG Cymru er mwyn helpu pobl i ddeall yn well drosglwyddo'r Gymraeg yn gynnar ym mywyd eu plant. Mae rhaglen waith *Cymraeg 2050* ar gyfer 2017-21 yn cynnwys yr ymrwymiad i 'weithio gyda GIG Cymru i sicrhau bod bydwragedd, ymwelwyr iechyd a phartneriaid eraill yn rhannu gwybodaeth am fanteision trosglwyddo'r iaith mor gynnar â phosibl, a bod rhieni newydd a darpar rieni yn deall y gefnogaeth sydd ar gael iddynt'.

Er hyn, nid yw'r camau gweithredu ar gyfer y polisi drafft yn cyfeirio at hyn. Er bod yr ymrwymiad i barhau i gydweithio a'r GIG eisoes yn rhaglen waith *Cymraeg 2050*, nid yw hyn yn golygu na ddylai gael ei gynnwys fel un o gamau gweithredu creiddiol y polisi dan sylw. At hyn, fe ddylid egluro sut gellir cyflawni rhai o'r camau gweithredu eraill yn fwy effeithiol drwy gydweithio gyda'r GIG a bydwragedd (yn enwedig y camau gweithredu sy'n ymwneud â rhannu gwybodaeth a chyfathrebu â rhieni). Nid yw'n glir

i ni pam fod y polisi hwn yn cael ei ystyried fel rhywbeth sy'n eistedd ochr yn ochr â'r gwaith yn ymwneud â'r GIG a *Cymraeg i Blant*, yn hytrach na bod y polisi hwn yn eistedd uwchben y rhaglenni gwaith hyn.

Enghraifft ddiweddar sydd wedi dod i'n sylw drwy ymholiad gan aelod o'r cyhoedd yw'r sylw a roddir ar dudalennau Facebook Dechrau'n Deg i adnoddau digidol datblygu lleferydd 'Tiny Happy People' a ddatblygwyd gan y BBC. Yn anffodus mae mwyafrif helaeth yr adnoddau hyn ar gael yn Saesneg yn unig gan gynnwys adnoddau yn enghreifftio sut dylai rhieni gyfathrebu gyda'u plant er mwyn datblygu eu lleferydd a'u hiaith. Er ein bod yn deall nad cyfrifoldeb y Llywodraeth yw hyn (gan mai adnodd sydd wedi ei greu gan y BBC ar lefel y Deyrnas Unedig yw'r gyfres) ac nad oedd hyn yn fethiant mewn cydymffurfiaeth â safonau'r Gymraeg roedd *Siarad gyda fi: Cynllun Cyflawni ar gyfer Lleferydd, Iaith a Chyfathrebu, 2020-21* Llywodraeth Cymru yn tynnu sylw at yr adnodd fel un o gamau gweithredu allweddol y cynllun drafft¹. Er mwyn gwireddu amcanion yr ymgynghoriad hwn ar drosglwyddo'r Gymraeg mae'n angenrheidiol bod cysondeb rhwng ymgyrchoedd a negeseuon y Llywodraeth ar gyfer teuluoedd a bod materion yn ymwneud a throsglwyddo'r Gymraeg yn cael eu normaleiddio fel rhan o arlwy arferol bydwagedd ac ymwelwyr iechyd. Yn yr achos hwn o ystyried bwriad y Llywodraeth ar gyfer trosglwyddo'r Gymraeg mewn teuluoedd fe fyddai'n gam cadarnhaol pe bai'r Llywodraeth yn gwneud popeth yn ei gallu i sicrhau bod adnoddau o'r fath ar gael y Gymraeg. Byddai hyn yn cynnwys sicrhau bod mwy o'r adnoddau eu hunain ar gael yn Gymraeg yn ogystal â'r Saesneg, a hefyd bod adnoddau penodol ar gyfer defnyddio a throsglwyddo'r Gymraeg ar yr aelwyd.

Diffyg camau gweithredu ynglŷn â chynnal a datblygu prosiectau Cymraeg i Blant, Camau, a gwaith y Mudiad Meithrin yn gyffredinol

Mae adran yn y polisi drafft sy'n trafod yr hyn mae'r Llywodraeth wedi'i wneud yn barod. Yma ceir trafodaeth am brosiect blaenorol y Llywodraeth *Twf*, yn ogystal â phrosiectau cyfredol *Cymraeg i Blant* a *Camau*. Mae rhaglen waith *Cymraeg 2050* ar gyfer 2017-21 yn cynnwys yr ymrwymiad i 'adolygu a mireinio rhaglen *Cymraeg i Blant* i sicrhau ein bod yn parhau i roi'r wybodaeth a'r gefnogaeth sydd ei hangen ar rieni/gofalwyr i wneud dewis gwybodus ynghylch cyflwyno'r Gymraeg i'w plentyn yn y cartref'. Mae'r rhaglen waith hefyd yn nodi y bydd y Llywodraeth yn sicrhau bod y rhaglen *Cymraeg i Blant* yn adlewyrchu nodau'r polisi ar drosglwyddo'r Gymraeg mewn teuluoedd.

Unwaith eto, nid yw'n glir pam nad yw'r ymrwymadau hyn yn cael eu cynnwys fel rhan greiddiol o gamau gweithredu'r polisi dan sylw. Er bod rhaglen *Cymraeg i Blant* yn canolbwyntio ar annog rhieni i ystyried addysg cyfrwng Cymraeg ar gyfer eu plant, mae hefyd yn cyfrannu'n sylweddol at gynyddu defnydd o'r iaith o fewn teuluoedd. Byddem wedi disgwyl gweld ymrwymiad i gynnal a datblygu'r rhaglen prosiect hon fel cam gweithredu, yn ogystal â thrafodaeth am sut mae'r rhaglen sylweddol hon yn plethu ac yn cyfrannu at gyflawni rhai o gamau gweithredu eraill y polisi dan sylw.

Fel mae'r ddogfen ymgynghori yn ei nodi, er nad yw'r prosiect *Camau'n* canolbwyntio ar drosglwyddo'r Gymraeg mewn teuluoedd, mae'n cyfrannu'n sylweddol at amcanion

¹ <https://llyw.cymru/sites/default/files/consultations/2020-01/dogfen-iaith-lleferydd-ymgyngori.pdf>

y polisi drafft. Mae'r ystadegau am ddefnydd yr iaith Gymraeg yn pwysleisio fod dysgu'r Gymraeg o'r cychwyn cyntaf o fewn y gyfundrefn addysg yn allweddol er mwyn cynhyrchu siaradwyr Cymraeg rhugl sydd am ddefnyddio'r iaith ac o bosibl ei throsglwyddo i'r genhedlaeth nesaf. Mae cynyddu nifer yr ymarferwyr sy'n gallu cynnig gofal plant ac addysg blyneddodded cynnar drwy gyfrwng y Gymraeg yn hollbwysig yng nghyd-destun amcanion y polisi drafft hwn. Er hyn, ni cheir unrhyw gyfeirio at hyn yn y camau gweithredu.

Yn gysylltiedig â'r uchod, nid yw'r camau gweithredu yn cyfeirio yn benodol at waith cyffredinol y Mudiad Meithrin, yn enwedig mewn perthynas â rhaglenni fel *Ti a Fi* a *Ciwb Cwtsh*. Mae nifer o brosiectau eisoes yn bodoli sy'n berthnasol i amcanion y polisi hwn, a byddai'n ddefnyddiol derbyn rhagor o wybodaeth ynglŷn a bwriad y Llywodraeth i ehangu a chynyddu cyllid ar gyfer y prosiectau hyn. Nid yn unig mae'r rhaglenni hyn yn cyfrannu yn uniongyrchol at amcanion y polisi drafft hwn, ond mae'n bosib eu bod yn gyfrwng ar gyfer cyfrannu at gyflawni amryw o'r camau gweithredu eraill sydd wedi eu cynnwys yn y polisi drafft. Er enghraifft, mae'r rhaglenni hyn yn ffordd effeithiol o rannu negeseuon a chyfathrebu â rhieni newydd, a hefyd eu hannog i ystyried defnyddio'r Gymraeg yn y cartref.

Mae ein hymateb i ddau gwestiwn cyntaf yr ymgynghoriad hwn yn amlygu bod diffyg croesgyfeirio digonol at wahanol bolisïau, strategaethau a ffrydiau gwaith perthnasol y Llywodraeth. Credwn fod hyn tanseilio rhywfaint ar lwyddiant y polisi hwn i gydlynu'r ymyraethau amrywiol sy'n cyfrannu at drosglwyddo iaith yn y cartref, a hynny mewn un fframwaith cynhwysfawr, cydlynol ac unedig.

Yr angen i ystyried ymhellach gamau gweithredu sy'n canolbwyntio mwy ar gyfleoedd anffurfiol i annog a rhannu negeseuon ynglŷn â defnyddio'r Gymraeg yn y cartref

Mae cam gweithredu 10 ynglŷn â chreu prosiectau i ddefnyddio rhwydweithiau rhieni/gofalwyr o amgylch ysgolion yn un diddorol, a byddem yn dymuno mwy o fanylder, neu fwy o gamau gweithredu o'r fath. Byddai'n ddiddorol ystyried mewn mwy o fanylder y gwahanol sefyllfaoedd lle mae rhieni a phlant yn dod at ei gilydd yn anffurfiol, er enghraifft mewn partïon, mewn gwersi a digwyddiadau chwaraeon, ac mewn gweithgareddau amrywiol sy'n digwydd mewn cysylltiad â'r ysgol (eisteddfodau, tripiâu ysgol ac ati). Rydym yn derbyn nad yw'n hawdd creu polisïau cenedlaethol i fynd i'r afael â materion fel hyn, ond mae digwyddiadau lle mae rhieni a phlant yn dod at ei gilydd â photensial arwyddocaol o ran rhannu negeseuon, cynnig cyfleoedd i fagu hyder, ac i newid arferion ieithyddol. Mae digwyddiadau fel hyn yn eistedd rhywle yn y canol rhwng cyfleoedd ffurfiol i ddefnyddio'r iaith (yn yr ysgol, yn y gwaith, mewn dosbarthiadau) a defnydd yr iaith yn y cartref. Ceir enghreifftiau o brosiectau o'r math hwn yng Ngwlad y Basg ar raddfa leol iawn, megis rhaglen Parketarrak² sy'n cynnig gweithgareddau chwarae mewn Basgeg ym mharciau chwarae cyhoeddus Donosti (San Sebastián). Dylid ystyried yn ogystal y rôl y gallasai clybiau chwaraeon lleol eu cael ar iaith fel manau lle mae pobl yn ymgynnull ac yn

² <http://www.donostiaeuskaraz.eus/euskaraz/euskara-erabili/sezioak/parkean-euskaraz--parketarrak-egitasmoa/lang/eu> (gwefan Sbaeneg/Basgeg)

cymdeithasu a lle mae modelau rôl dylanwadol. Mae'r Comisiynydd er enghraifft wedi gweithio i annog y Gymraeg mewn clybiau chwaraeon drwy ymgyrch Amdani!³ Ceir prosiect tebyg yn Donosti gyda chlybiau chwaraeon y dref. Gweler cynllun hyrwyddo'r Fasgeg yn San Sebastián 2015-19⁴ am ragor o wybodaeth.

Yn gysylltiedig â hyn, efallai bod angen ystyried mewn mwy o fanylder rôl rhieni/gofalwyr sydd yn siarad Cymraeg yn y cartref er mwyn darbwyllo a chefnogi teuluoedd eraill. Mae cam gweithredu 5 a 10 yn crybwyll y bwriad i ystyried sut all y rheini/gofalwyr gefnogi ei gilydd, ond ni cheir manylder yn hyn o beth. Byddai'n ddefnyddiol egluro sut y gellir arfogi siaradwyr Cymraeg i gefnogi eraill, ac efallai bod angen ystyried camau gweithredu sy'n anelu at gynyddu gwybodaeth a dealltwriaeth siaradwyr Cymraeg ynglŷn â'u rôl yn y cyd-destun hwn. Eto yn hyn o beth gellid ystyried edrych ar weithdai hyrwyddo *Zerkatik ez?* (Pam lai?)⁵ yn Donosti ar gyfer siaradwyr Basgeg, dysgwyr, grwpiau a chlybiau amrywiol. Enghraifft ddiddorol arall yno yw prosiect a wnaed yno yn ystyried dylanwad unigolion sy'n rhan o grwpiau ffrindiau estynedig (cuadrillas) ar iaith y grwpiau hynny.

Rôl sefydliadau ac arweinwyr cymdeithasol

Mae'r pwynt blaenorol yn awgrymu'r angen i gynllunio yn fwy lleol ac mewn ffordd fwy anffurfiol, ac yn y cyd-destun hwn dylid ystyried rôl sefydliadau ac arweinwyr cymdeithasol gwahanol. Mae gan sefydliadau fel Mentrau Iaith a'r Urdd botensial amlwg o ran cyfrannu at gyflawni amcanion y polisi drafft hwn. Efallai y byddai'n ddefnyddiol cynnwys rhyw fath o waith mapio i adnabod yr holl sefydliadau a grwpiau cymdeithasol all gyfrannu at amcanion y polisi, ynghyd â strategaeth ar gyfer cydlynu'r gwaith hwn o safbwynt annog teuluoedd i siarad Cymraeg.

Technoleg, y cyfryngau a modelau rôl enwog

Mae'r polisi drafft yn pwysleisio pwysigrwydd technoleg i rannu negeseuon a dylanwadu ar deuluoedd. Mae cam gweithredu 12 yn nodi'n benodol y bwriad i ymchwilio i'r cyfleoedd i ddefnyddio technoleg er mwyn cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg ar yr aelwyd. Yn y cyd-destun hwn, byddai'n ddefnyddiol ystyried rôl y cyfryngau, a'r cyfryngau cymdeithasol yn benodol, yn rhannu negeseuon. Unwaith eto, rydym yn derbyn nad yw'n fater syml defnyddio'r cyfryngau i ledaenu negeseuon penodol, ond mae'n amlwg fod gan y cyfryngau botensial hynod arwyddocaol yn y cyd-destun hwn. Er enghraifft, mae tystiolaeth anecdotaidd eithaf cryf yn bodoli o ran rôl ddylanwadol tîm pêl-droed Cymru, a'r sylw cysylltiedig yn y cyfryngau, ar ymdeimlad cenedlaethol ac o bosib agweddau tuag at yr iaith. Mae Strategaeth Cymraeg 2050 yn nodi ar dudalen 65 mai 'prin yw'r ymdriniaeth â bywyd a chymdeithas Cymru – gan gynnwys y diwylliant Cymraeg – ym mhapurau newydd y DU ac ar wasanaethau darlledu y DU, sef prif allbynnau'r cyfryngau yng Nghymru. Mae angen i'r ddelwedd o Gymru sy'n cael ei chyfleu yng nghyfringau'r DU adlewyrchu amrywiaeth ddiwylliannol a chyfoeth ein gwlad yn well ac mae hyn yn

³ <http://www.comisiynyddygyymraeg.cymru/hybu/cy/canllawiau/Pages/amdani!.aspx>

⁴ <http://www.donostiaeuskaraz.eus/euskaraz/euskara-donostian/sezioak/donostiako-euskararen-plan-orokorra--20152019/lang/eu> (gwefan Sbaeneg/Basgeg, gweler dudalen 16)

⁵ <http://www.donostiaeuskaraz.eus/euskaraz/euskara-erabili/sezioak/motibazio-saioak/lang/eu> (gwefan Sbaeneg/Basgeg)

cynnwys ymwybyddiaeth o'r Gymraeg.' Yn hyn o beth gofynnwn ichi ystyried a fyddai camau gweithredu sy'n ymwneud â sut y mae'r Gymraeg yn cael ei phortreadu yng nghyfringau Saesneg eu hiaith Cymru yn un cam arall tuag at sicrhau agweddau cadarnhaol tuag at y Gymraeg. Gweler yn hyn o beth ein sylw ar Tiny Happy People uchod.

Camau gweithredu sy'n targedu rôl plant a phobl ifanc yn benodol

Un o'r egwyddorion sy'n sail i'r polisi drafft yw'r ffaith fod plant yn unigolion sydd yn gwneud penderfyniadau drostynt eu hunain. Mae plant yn fwy na derbynwyr goddefol iaith gan rieni/gofalwyr, ac felly mae ganddynt y gallu i ddylanwadu ar arferion ieithyddol eu rhieni a'r teulu. Er bod camau gweithredu 7 yn ymwneud â chynyddu defnydd plant o'r Gymraeg gyda'i gilydd a gyda'u teulu, nid oes camau gweithredu yn canolbwyntio yn benodol ar rôl plant a phobl ifanc fel asiantau cymdeithasol sydd â'r potensial i newid arferion ieithyddol eu teulu. Efallai y gellid ystyried datblygu rhaglen llysgenhadon lle byddai'r plant eu hunain yn cael eu harfogi i arwain ar gynyddu defnydd y Gymraeg yn y cartref. Mae'n bosib y gellid ystyried hyn yng nghyd-destun camau gweithredu cyntaf y polisi drafft, sef i dreialu rhaglen adduned defnydd iaith wedi'i haddasu o brosiect Euskalaradia yn Ngwlad y Basg.

- c. A ddylen ni gymryd trywydd gwahanol ar gyfer rhai o'r camau gweithredu hyn?

Fel sydd wedi'i nodi uchod, fe fyddem ni yn dymuno bod amryw o'r camau gweithredu yn fwy penodol ac yn osgoi ymrwymadau cyffredinol ac amwys. Byddem hefyd yn dymuno gweld camau gweithredu sy'n cyfeirio yn benodol at gynnal a datblygu'r prosiectau a rhaglenni sydd eisoes yn cyfrannu yn sylweddol at amcanion y polisi drafft hwn.

Nid yw'r polisi drafft yn cynnig amserlen ar gyfer unrhyw un o'r camau gweithredu a does dim manylder ynglŷn a sut bydd y Llywodraeth yn mesur cyflawniad y camau gweithredu. Ymhellach na hyn, byddai'n ddefnyddiol cael mwy o wybodaeth ynglŷn a'r cyllid sydd ar gael er mwyn gweithredu'r polisi hwn.

2. Bwriad y polisi drafft hwn yw llywio rhaglen waith ddeng mlynedd. A oes unrhyw gamau gweithredu dylen ni eu rhoi ar waith cyn rhai eraill?

Mae cam gweithredu 21, sef sefydlu bwrdd rhaglen er mwyn rheoli'r gwaith hwn yn un cadarnhaol, a byddai'n gwneud synnwyr sefydlu'r bwrdd hwn fel cam cyntaf o weithredu gweddill y polisi. Gall fod yn fforwm effeithiol ar gyfer derbyn adborth gan randdeiliaid allweddol ar fanylder y prosiectau a'r strategaethau dan sylw ac yn fodd o gynnwys gwahanol bartneriaid ac asiantaethau sy'n gweithio gyda phlant a phobl ifanc a'u teuluoedd.

Mae cam gweithredu 13 yn nodi'r bwriad i adolygu gwaith cyfredol y Llywodraeth ar drosglwyddo'r Gymraeg mewn teuluoedd. Byddai'n gwneud synnwyr fod y cam hwn yn cael ei weithredu cyn gynted â phosib, a hynny er mwyn llywio gweithredu gweddill y polisi.

Mae cam gweithredu 1 (rhaglen adduned defnydd iaith) a cham gweithredu 10 (rhwydweithiau rhieni/gofalwyr) yn ymddangos yn hynod ddiddorol ac â photensial i ddylanwadu ar ddefnydd teuluoedd o'r Gymraeg. Mae *Euskarladia* y seilir cam gweithredu 1 arno, fel y gwyddoch, yn ymgyrch genedlaethol lle mae siaradwyr rhugl a siaradwyr goddefol yn addunedu i gyfathrebu â'i gilydd mewn Basgeg, a hynny ar sail gwisgo bathodyn sy'n dynodi eu gallu/dymuniad i siarad Basgeg. Byddai'n dda deall yn well sut y bwriadwch addasu'r prosiect hwnnw i ddefnydd teuluoedd o iaith ac a fyddwch yn defnyddio bathodyn megis un iaith Gwaith sy'n cael ei adnabod drwy Gymru bellach. Byddem yn awyddus i ddeall rhagor am gamau 1 a 10 a'r amserlen ar gyfer eu gweithredu.

3. Rydyn ni wedi seilio'r polisi drafft hwn ar ein dymuniad i:
- i. Ysbrydoli plant a phobl ifanc i siarad Cymraeg gyda'u plant nhw yn y dyfodol.
 - ii. Ailgyrnau sgiliau Cymraeg pobl a allai fod heb ddefnyddio'r Gymraeg ers gadael yr ysgol, neu sydd wedi colli hyder yn eu sgiliau iaith, i siarad Cymraeg gyda'u plant eu hunain.
 - iii. Cefnogi ac annog y defnydd o'r Gymraeg mewn teuluoedd lle nad yw pawb yn siarad Cymraeg.
 - iv. Cefnogi teuluoedd Cymraeg eu hiaith i siarad Cymraeg gyda'u plant.
 - a. A yw'r polisi hwn yn rhoi digon o sylw i bob un o'r pedwar nod hyn?

Sylwn fod yr ail bwynt yn cyfeirio at 'ailgyrnau' sgiliau Cymraeg pobl a allai fod heb ddefnyddio'r Gymraeg ers gadael yr ysgol. Er bod hyn yn bwysig, byddem yn dadlau fod hefyd angen ffocws ar gynnal sgiliau Cymraeg unigolion wedi iddynt adael yr ysgol. Yn hytrach na chanolbwyntio ar adfer sefyllfa lle mae unigolion wedi colli hyder yn yr iaith eisoes, efallai bod angen mwy o ffocws ar ymyraethau fyddai'n atal hyn rhag digwydd yn y lle cyntaf. Hynny yw, canolbwyntio ar ymyraethau fyddai'n cynnal

sgiliau siaradwyr Cymraeg, ac yn sicrhau nad ydynt yn colli hyder, a'u bod felly yn fwy tebygol o siarad Cymraeg gyda'u plant eu hunain.

Mae hyn yn ategu'r pwynt sydd eisoes wedi'i wneud uchod ynglŷn â phwysigrwydd meysydd polisi eraill, er enghraifft addysg bellach, addysg uwch, prentisiaethau, defnydd o'r Gymraeg yn y gwaith, a defnydd cymdeithasol o'r iaith. Gwyddom fod ystadegau'r cyfrifiad yn dangos bod nifer sylweddol o unigolion yn colli hyder ac yn rhoi'r gorau i ddefnyddio'r Gymraeg wedi iddynt orffen addysg statudol. Mae'r cyfnod rhwng bod unigolion yn gadael yr ysgol ac yn cychwyn magu teulu yn faes ffrwythlon ar gyfer ymyraethau polisi sy'n anelu at gynnal a datblygu sgiliau ieithyddol siaradwyr Cymraeg, a thrwy hynny gynyddu'r tebygolrwydd y byddant yn trosglwyddo'r iaith i'w plant ei hunain.

b. A oes unrhyw nodau eraill y dylen ni dalu sylw iddyn nhw yn y polisi?

Fel mae'r ddogfen ymgynghori yn ei drafod, mae gwahaniaeth pwysig rhwng rhoddi iaith (drwy ddewis addysg cyfrwng Cymraeg i blant) a throsglwyddo iaith yn y cartref. Er bod y ddau fater hyn yn gysylltiedig, mae'r polisi dan sylw yn canolbwyntio yn benodol ar drosglwyddo iaith yn y cartref.

Mae'r ddogfen ymgynghori yn nodi bod trosglwyddo iaith yn y cartref yn cyfrannu at ddau brif darged *Cymraeg 2050*, sef cynyddu niferoedd siaradwyr Cymraeg a hefyd cynyddu defnydd o'r iaith. Er hyn mae'n debyg bod yr ymyraethau sy'n rhan o'r cynllun gweithredu yn canolbwyntio'n bennaf ar gynyddu defnydd teuluoedd o'r iaith. Hynny yw, mae'r polisi yn targedu yn benodol rieni sydd yn gallu siarad Cymraeg ond sydd ddim yn defnyddio'r iaith gyda'r plant yn y cartref. Yn aml mae'r rhieni hyn yn dewis gyrru eu plant i addysg cyfrwng Cymraeg, ac felly mae'r plant yn debygol o ddatblygu'n siaradwyr Cymraeg. Un o brif amcanion y polisi hwn felly yw annog rhieni i fynd ymhellach na rhoddi iaith i'w plant, ond i'w throsglwyddo a'i defnyddio yn y cartref. Dyma'r ffordd fwyaf cadarn o greu siaradwyr Cymraeg hyderus fydd yn defnyddio'r iaith ac yn eu tro yn trosglwyddo'r iaith i'w plant hwythau.

Mae amryw o'r camau gweithredu yn y polisi drafft yn cyfeirio at gyfathrebu â rhieni/gofalwyr ac at y math o negeseuon fydd yn cael eu trosglwyddo er mwyn cefnogi teuluoedd i ddefnyddio'r Gymraeg. Efallai bod angen ystyried mewn mwy o fanylder sut y gellid egluro i rieni a theuluoedd y gwahaniaeth pwysig rhwng rhoddi a throsglwyddo iaith, ynghyd â goblygiadau hyn i ddatblygiad ieithyddol eu plant. Mae hyn yn arbennig o wir o ystyried bod yr ymchwil sy'n bodoli am drosglwyddo iaith yn y cartref yn nodi bod rhieni yn aml yn anymwybodol o'r gwahaniaeth hwn, ac yn tueddu i ystyried y gyfundrefn addysg yn gyfrwng ar gyfer trosglwyddo'r Gymraeg.